

Mitä lapsivaikutusten arviointi (LAVA) on?

● Lapsivaikutusten arviointi

- tehdään lapseen (0-18v) kohdistuvissa päätöksissä, toimenpiteissä ja asioissa
- edesauttaa lapsen oikeuksien toteutumisen
- voidaan varautua etukäteen päätöksen seurauksiin
- arvioidaan etukäteen, mitä hyötyjä ja haittoja päätöksillä / toimenpiteillä on lapsille
- mahdollistaa eri vaihtoehtojen vertailun ja parhaan mahdollisen ratkaisun löytymisen
- tekee päätöksistä läpinäkyviä, vaikuttavampia ja perusteltuja: tiedetään mistä päätetään
- selkeyttää, millaista tietoa lapsista ja päätöksen vaikutuksista on päätöksenteon taustalla
- auttaa varmistamaan, että niukat resurssit käytetään mahdollisimman oikeudenmukaisesti ja tarpeenmukaisesti
 - Lapsilla pitää olla mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa, sillä **vaikutusten arviointia ei voi tehdä ilman lapsia ja heidän asiantuntemustaan.**

Taustalla aina: lapsen oikeudet, osallisuus ja koottu tietopohja

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista

- Voimaan 1989, Suomi ratifioi eli [otti osaksi lainsäädäntöä 1991](#).
- Neljä yleisperiaatetta – muista ainakin nämä!
 - Yhdenvertaisuus
 - Lapsen edun ensisijaisuus
 - Oikeus elämään ja kehittymiseen
 - Lapsen näkemyksen kunnioittaminen
- Lisäksi muun muassa:
 - Oikeus riittävään elintasoon
 - Oikeus lepoon, leikkiin ja vapaa-aikaan.

● Lapsen edun ensisijainen harkinta

- Tarkoitetaan lapsen oikeuksien sopimuksessa turvattujen oikeuksien mahdollisimman täysmääräistä toteutumista
- Lapsen edun ensisijaisuus kaikissa lapsia koskevassa toiminnassa: sosiaalihuolto, tuomioistuin, hallintoviranomaiset, lainsäädäntö
- Lapsen etua arvioitaessa huomioidaan lapsen näkemykset, identiteetti, perhesuhteiden ylläpitäminen, lapsen huolenpito, suojelu ja turvallisuus, oikeus terveyteen, oikeus koulutukseen

● Yhdenvertaisuus / syrjimättömyys

- Samat oikeudet lapsen ominaisuuksista tai huoltajien ominaisuuksista riippumatta
- Autetaan voittamaan eriarvoistavat tekijät

● Oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen

- Kehittymisessä huomioitava ruumiillinen, henkinen, hengellinen, moraalinen, psykologinen ja sosiaalinen kehitys
- Hoiva ja huolenpito
- Oppiminen ja onnistuminen: kotona, koulussa ja yhteisössä
- Aktiivinen toimijuus: leikki, harrastaminen, liikunta

● Lapsen näkemyksen kunnioittaminen eli oikeus tulla kuulluksi

- Mahdollisuus vaikuttamiseen ja vastuun kantamiseen: koulu ja muut toiminnan ja kehittymisen yhteisöt
- Lapsella ei pakkoa tai velvollisuutta käyttää tätä oikeutta
- Lapsi tarvitsee tietoa osallistumisen tueksi, mihin vaikuttaa
- Ei tarkoita, että lapsella olisi päätäntävaltaa

Lähde: Kallio Reetta, Lastensuojelun Keskusliitto 2018

Lapsen arvioinnin prosessimalli 2018

Etelä-Pohjanmaa

Lapsivaikutusten arviointimalli (LAVA)

(0-18 v.)

1. TUNNISTA TARVE

- Vastuussa henkilö, jota asia tulee valmisteltavaksi
- Tuennalla lapsivaikutusten arvioinnin tarve ja -ajankohta
- Tuennalla asiantuntijoiden lausunnolla olevat lait ja asian erityispiirteet

EI lapsivaikutuksia

- PERUSTEELLISEN arvioinnin ei tarvetta
- VÄHÄISEN lapsien edun huomioon ottamista
- SEURAA JA ARVIOI tarpeen myöhemmin uudelleen

**ON lapsivaikutuksia
TEE LAVA**

LITTEET

- 1. Lapsivaikutusten arvioinnin tarve
- 2. Suunnitelman perusteet
- 3. Kartoitus, kerää tietoa ja kuule
- 4. Kuvailu vaikutuksia
- 5. Päätös, seuraa

2. SUUNNITTELE PROSESSI

- Ota muut tahot työntekijät mukaan
- Suunnittele prosessi: aikataulut, vastuut, tehtävät ja mikä tieto tarkasteltavat vaihtoehdot (mm. olemassaolevat)
- Muista, mikä lapsiryhmän vaikutukset kohdistuvat
- Suunnittele, kuka on mukana kysymään. Valitse monipuolista. Huomioi osallistujien osallisuus.
- Tiedota kohdeyhteisöä.

LITTEET

- 1. Lapsivaikutusten arvioinnin tarve
- 2. Suunnitelman perusteet
- 3. Kartoitus, kerää tietoa ja kuule
- 4. Kuvailu vaikutuksia
- 5. Päätös, seuraa

3. KARTOITA, KERÄÄ TIETOA JA KUULE

Kokoa olemassa oleva taustatieto, esim. tilastot, tutkimukset, suunnitelmat tai strategiat. Toteuta suunnittelemasi tiedonkeruu, ota kohdeyhteisö(mä)t mukaan.

LITTEET

- 1. Lapsivaikutusten arvioinnin tarve
- 2. Suunnitelman perusteet
- 3. Kartoitus, kerää tietoa ja kuule
- 4. Kuvailu vaikutuksia
- 5. Päätös, seuraa

4. KUVAILE VAIKUTUKSET

Tiivistä ja koosta tieto. Kuvailu vaikutukset tiedon perusteella

- millaisia vaikutuksia päätösvalintoihin
- huomioi myönteiset, kielteiset tai neutraalit vaikutukset sekä vaikutukset lapsen oikeuksiin ja lapsen hyvinvointiin osa-alueisiin

Tee lapsivaikutusten arvioinnin perustuvat suositukset päätöksentekoa varten

LITTEET

- 1. Lapsivaikutusten arvioinnin tarve
- 2. Suunnitelman perusteet
- 3. Kartoitus, kerää tietoa ja kuule
- 4. Kuvailu vaikutuksia
- 5. Päätös, seuraa

5. TEE PÄÄTÖS TIEDOTTA, SEURAA

Tee päätösehdotus/päätös perusteluineen. Osoita yhteys lapsivaikutuksiin.

Tiedota päätöksentekoprosessista ja päätöksestä, huomioi prosessissa mukana olleet lapset ja perheet sekä muut kohde- ja viiteryhmät.

Seuraa päätöksen vaikutuksia.

LITTEET

- 1. Lapsivaikutusten arvioinnin tarve
- 2. Suunnitelman perusteet
- 3. Kartoitus, kerää tietoa ja kuule
- 4. Kuvailu vaikutuksia
- 5. Päätös, seuraa

LAPSIVAIKUTUSTEN ARVIOINTIMALLI (LAVA) / Etelä-Pohjanmaa (0-18V.)

1 TUNNISTA TARVE	2 SUUNNITTELE PROSESSI	3 KARTOITA, KERÄÄ TIETOA JA KUULE	4 KUVAILE VAIKUTUKSET	5 TEE PÄÄTÖS, TIEDOTA JA SEURAA
<p>Vastuussa henkilö, jolle asia tulee valmisteltavaksi.</p> <p>Tunnista lapsivaikutusten arvioinnin tarve ja laajuus.</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> <p>ON lapsivaikutuksia →TEE LAVA</p> <p>Ei lapsivaikutuksia →PERUSTELE, miksi ei tehdä →VARMISTA lapsen edun huomioiminen →SEURAA JA ARVIOI tarve myöhemmin uudelleen.</p> </div> <p>Tunnista asian/toiminnan taustalla olevat lait ja asian erityiskysymykset.</p>	<p>Ota muut tahot/työntekijät mukaan.</p> <p>Suunnittele prosessi: aikataulut, vastuut, tehtävät ja määrittele tarkasteltavat vaihtoehdot (mm. päätösvaihtojen hahmottaminen).</p> <p>Huomioi, mihin lapsiryhmiin vaikutukset kohdistuvat.</p> <p>Suunnittele, keneltä, mitä ja miten kysytään. Valitse menetelmä. Huomioi eri lapsiryhmien osallisuus.</p> <p>Tiedota kohderyhmiä.</p>	<p>Kokoa olemassa oleva taustatieto, esim. tilastot, tutkimukset, suunnitelmat tai strategiat.</p> <p>Toteuta suunnittelemasi tiedonkeruu, ota kohderyhmä(t) mukaan.</p>	<p>Tiivistä ja koosta tieto.</p> <p>Kuvaile vaikutukset tiedon perusteella.</p> <p>Tee lapsivaikutuksen arviointiin perustuvat suositukset päätöksen tekemiseksi.</p>	<p>Tee päätösehdotus/päätös perusteluineen. Osoita yhteys lapsivaikutuksiin.</p> <p>Tiedota päätöksentekoprosessista ja päätöksestä, huomioi prosessissa mukana olleet lapset ja perheet sekä muut kohde- ja viiteryhmät.</p> <p>Seuraa päätöksen vaikutuksia.</p>
<p>LIITTEET</p> <ol style="list-style-type: none"> Tunnista lapsivaikutusten arvioinnin tarve Esimerkkejä, milloin lapsivaikutukset tulisi arvioida Lapsivaikutusten arvioinnin laajuus Taustalla vaikuttavat lait Lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteet 	<p>LIITTEET</p> <ol style="list-style-type: none"> Suunnitelma aikatauluista, tehtävistä ja vastuunjaosta Päätösvaihtoehtojen muodostaminen Mitä ja mistä taustatietoa kerätään Osallisuus ja tiedonkeruun menetelmiä Esimerkki, kuinka kertoa lapsille LAVA:sta Esimerkki tiedotteesta 	<p>LIITTEET</p> <p>Ei liitteitä</p>	<p>LIITTEET</p> <ol style="list-style-type: none"> Päätösvaihtoehtojen vertailu ja lomakeisto Esimerkit vertailuista: Soite, Jyväskylä, Lahti 	<p>LIITTEET</p> <ol style="list-style-type: none"> Esimerkki päätösehdotuksesta Esimerkki, kuinka kertoa LAVA:n tuloksista lapsille

1. TUNNISTA TARVE

1

TUNNISTA
TARVE

- **Milloin lapsivaikutusten arviointi tulee tehdä?**
 - Suoraan / epäsuoraan 0-18-vuotiaita
 - Isoa joukkoa 0-18-vuotiaita
 - Pientä joukkoa, mutta joka on erityisasemassa/ haavoittuva ryhmä
 - Kun asia on uusi eikä ole olemassa valmiita malleja
 - Kun päätös on vaikea tai mahdoton perua
 - Kun asia on kiistanalainen tai se herättää ristiriitaisia tulkintoja
 - Jos päätöksen vaikutukset ovat pysyviä tai pitkäkestoisia
 - Jos asia on osa laajempaa vaikutusketjua
 - Jos asialla on yhteisvaikutuksia muun valmisteilla olevan tai voimassa olevan päätöksen/toiminnan kanssa
- **Mikä lapsiryhmä on kohteena, onko siihen liittyviä erityiskysymyksiä?**
- **Tehdäänkö suppea vai laaja arviointi?**
 - Laaja: jos asia koskettaa suurta osaa lapsia/ikäluokkaa, päätettävästä asiasta ei ole tietoa tai mallia entuudestaan, asia herättää ristiriitoja
 - Suppea: päätettävästä asiasta on olemassa entuudestaan malleja, tietoa löytyy paljon, se ei herätä tunteita tai kyseessä on pienempi asia
- **Tiedosta asian/ päätöksen taustalla olevat lait ja asian kannalta merkittävät seikat**

LIITTEET

1. Tunnista lapsivaikutusten arvioinnin tarve
2. Esimerkkejä, milloin lapsivaikutukset tulisi arvioida
3. Lapsivaikutusten arvioinnin laajuus
4. Taustalla vaikuttavat lait
5. Lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteet

2. SUUNNITTELE PROSESSI

2

SUUNNITTELE PROSESSI

- Ota keskeiset tahot mukaan **kumppaniksi**
- **Tehkää suunnitelma** etenemisestä ja prosessista:
 - aikataulut, tehtävät ja vastuut ym.
- **Hahmottakaa**, millaisia päätösvaihtoehtoja muodostetaan päätettävästä asiasta
- **Listatkaa**, millaista tietoa asiasta on jo olemassa? Huomioi LTH –tutkimukset, kouluterveyskysely, barometritieto
- Päätettävä asia huomioiden, **suunnitelkaa**:
 - Keneltä, mitä ja miten kysytään (huomioi päätettävän asian kannalta keskeiset muut tarpeelliset tiedonlähteet tai henkilöt)
 - Miten lapset ovat osallisena (tiedontuotannossa, jota ei ole olemassa) ja huomioi erityistarpeet ja lapsiryhmien katvealueet → hyödynnä lasten lähellä olevat ammattilaiset
- **Tiedottakaa** kohderyhmiä

LIITTEET

6. Suunnitelma aikatauluista, tehtävistä ja vastuunjaosta
7. Päätösvaihtoehtojen muodostaminen
8. Mitä ja mistä taustatietoa kerätään
9. Osallisuus ja tiedonkeruun menetelmiä
10. Esimerkki, kuinka kertoa lapsille **LA-**
VÄsta
11. Esimerkki tiedotteesta

3. KARTOITA, KERÄÄ JA KUULE

3

KARTOITA,
KERÄÄ TIETOA JA
KUULE

- **Palaa** siihen, millaista tietoa on jo olemassa:
 - Kerää ja kokoa tämä tieto (esim. talous-, käyttäjä- tai tilastotiedot, tutkimus- ja kokemustieto)
- **Muista huomioida** asian kannalta keskeiset tiedonlähteet
- **Kysy ja ota** lapset osalliseksi:
 - Muista lapsiystävällinen menetelmä ja lapsiystävälliset tavat
 - Huomioi lapsen kasvuympäristö tiedonlähteenä ja auttamassa tiedon keräämisessä
 - Selvitä aina lapselle, mihin asiaan on vaikuttamassa,
 - Huomioi, pystytkö muokkaamaan tai soveltamaan Alajärvellä tehtyä pohjaa/esitystä. Tiedustelut: hanna.luoma-aho@alajarvi.fi

Esimerkiksi seuraavia asioita on pohdittu pilotointien yhteydessä:

- ✓ Mitkä ovat lasten ja mitkä aikuisten asioita?
- ✓ Milloin lapsia pitäisi kuulla?
- ✓ Haluavatko lapset liikaa jos kysymme heiltä?
- ✓ Toistavatko lapset vain vanhempien näkemyksiä?
- ✓ Mitkä ovat hyviä tapoja kuulla lasta? (Lapsilähtöisten menetelmien kehittäminen tärkeää!)
- ✓ Miten lasten tuottamaa tietoa analysoidaan?
- ✓ Miten lapsia osallistetaan valmisteluun ilman, että aiheutetaan heille huolta tulevasta (miten paljon lapsille voidaan kertoa valmisteltavista asioista)?
- ✓ Miten lasten näkemyksiä hyödynnetään päätöksenteossa?

→ Moniin kysymyksiin ei ole löydetty yhtä yhteisesti jaettua ”oikeata” vastausta, vaan eri toimijoilla on ollut erilaisia näkemyksiä ja mielipiteitä.

4. KUVAILE VAIKUTUKSET

4

KUVAILE
VAIKUTUKSET

- **Koosta ja tiivistä tieto**
- **Huomioi ja tunnista** ennakkotiedon perusteella lapsiryhmät, joihin kohdistuu negatiivisia vaikutuksia (huomioi heikommassa asemassa olevat ryhmät)
- **Vertaile ja kuvaile vaikutuksia**
 - arvioitaviin kysymyksiin
 - lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin
 - lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteisiin (vaikutukset lapsen etuun, lapsen näkemysten kunnioittamiseen, lapsen oikeuteen kasvuun, kehitykseen ja hengissä säilymiseen sekä lapsen syrjimättömyyteen) ajatuksella - millaisia:
 - myönteisiä – neutraaleja – kielteisiä vaikutuksia?
 - lyhyen aikavälin – pitkän aikavälin vaikutuksia?
 - ennakoidut – ennakoimattomat vaikutukset
- **Tee yhteenveto ja suositukset**

LIITTEET

12. Päätösvaihtoehtojen vertailu ja lomakkeisto
13. Esimerkit vertailuista: Soite, Jyväskylä, Lahti

5. TEE PÄÄTÖS, TIEDOTA JA SEURAA

5

TEE PÄÄTÖS,
TIEDOTA
SEURAA

- **Tee päätösehdotus/päätös** perusteluineen
- **Osoita** päätösehdotuksessa **yhteys** lapsivaikutusten arviointiin
- **Tiedota** päätöksentekoprosessista ja päätöksestä lapsia, perheitä sekä mukana olleet kohde- ja viiteryhmiä
 - Huomioi lapsiystävälliset tavat lapsia tiedottaessa
- **Seuraa** päätöksen vaikutuksia

LIITTEET

14. Esimerkki päätösehdotuksesta
15. Esimerkki, kuinka kertoa LAVA:n tuloksista lapsille

LISÄTIETOA & LÄHTEET

- **Lapsivaikutusten prosessimalli ja liitteet / Etelä-Pohjanmaa.** Etelä-Pohjanmaan LAPE Toimintakulttuurin muutos – LAVA -työryhmä (2018). <http://uusiep.fi/tutustu/hankkeet/#etela-pohjanmaan-lape-hanke>
- **Lapsivaikutusten prosessimalli ja liitteet / Etelä-Pohjanmaa. Prezi esitys** <https://bit.ly/2QzYMdP>
- **Lapsivaikutusten arviointi.** THL. https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/johtamisen_tueksi/miten_arvioida/lapsivaikutusten_arviointi
- **Ohjeistus tukemaan lapsivaikutusten arviointia (2018).** Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. <http://www.julkari.fi/handle/10024/136377>
- **Lapsiin kohdistuvien vaikutusten arviointi.** Tarkastelussa lapsivaikutusten arviointi kuntapäätöksissä ja esimerkkejä lapsivaikutusten arvioinneista. Ruuska, Tupu; Itkonen-Ratilainen, Mari; Harju-Kivinen, Raija; Honkanen, Kati (2018) Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136961/LAVA_selvitys_valmis_.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- **Lapsivaikutusten arviointi-koulutus,** YouTube video Ira Custodio Unicef (2018): <https://youtu.be/nON4-II3nqI> kohdasta 20:30
- **Ohjeita ja näkökulmia lapsivaikutusten ennakoarviointiin kunnan päätöksenteossa.** Unicef. <https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/Vaikuttaminen/Ohjeita+lapsivaikutusten+ennakoarviointiin+kunnan+p%C3%A4%C3%A4t%C3%B6ksenteossa+lokakuu2015.pdf>
- **Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelisluterilaisessa kirkossa Ohjeistus.** [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/89A630F75C56617FC2257C5A00489E6D/\\$FILE/LAVA_ohjeistus_2015_www.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/89A630F75C56617FC2257C5A00489E6D/$FILE/LAVA_ohjeistus_2015_www.pdf)
- **Lapsivaikutusten ennakoarviointi prosessina –ohje.** MLL. <https://dzmdrerwnq2zx.cloudfront.net/prod/2018/08/11123946/Lapsivaikutusten-ennakoarviointi-prosessina-MLLn-ohje-11.9.18.pdf>
- **Lapsivaikutusten koulutus - ilmainen verkkokurssi.** Oppimaa ja Esa livonen: <https://www.oppimaa.fi/kurssi/lava-lapsivaikutusten-arviointi/>
- **Johdatus Lapsivaikutusten arviointiin.** MLL, Esa livonen: <https://dzmdrerwnq2zx.cloudfront.net/prod/2018/12/04135809/Johdatus-lapsivaikutusten-arviointiin-MLL-4.12.18.pdf>

**Lapsi- ja
perhepalveluiden
muutosohjelma**

**HALLITUKSEN
KÄRKIHANKE**

*Teemme yhdessä lasten, nuorten
ja perheiden hyvää arkea*

LAPE

Etelä-Pohjanmaan lasten ja perheiden palveluiden kehittämishanke 2017-2018

Toimintakulttuurin muutos

Työryhmän jäsenet, joilta voit pyytää apua:

Hautamäki Pekka, nuorisotoimenjohtaja (Seinäjoki)

Korkeaniemi Johanna, hiippakuntas sihteeri (Lapuan hiippakunta)

Luoma-aho Hanna, varhaiskasvatuspäällikkö (Alajärvi)

Niemi Pauliina, sivistysjohtaja (Teuva)

Palomäki Anu, koordinaattori (MLL Pohjanmaan piiri)

Talvitie Raija, kaupunginpuutarhuri (Lapua)

Toivonen Tarja, hoitotyönjohtaja (LLKY)

Romppainen Auli, hanketyöntekijä (EP LAPE)